

Meninger tilstede om dette Forhold, som ville medføre, at den nævnte § 82 i Grundloven ikke vil have Anvendelse derpaa. Der har jo i Virkeligheden været og er maaskee endnu dem, der mene, at det er en fuldstændig Feiltagelse, naar man her troer, at der er Tale om at tilpligte til en Afstaaelse af Eiendomsret, idet det nemlig skulde være en Misforstaaelse at antage, at Godseierne overhovedet havde nogen Eiendomsret over Fæstegodsset, da det i Virkeligheden kun skulde være en Besiddelse, udstyret med flere eller færre Herligheder, medens det derimod var Staten, som var den eneste og virkelige Eier af dette Fæstegods. I saa Fald vilde der jo slet ikke blive Spørgsmaal om Anvendelsen af denne Paragraph; men jeg troer ikke, at denne Mening — heller ikke af den ærede Taler — bliver anset for den rette, og den har iøvrigt heller ikke fundet Forvar under Forhandlingen. Men der har jo ogsaa af Forskjellige til forskjellige Tider været udtalt den Mening, at Sagen ikke skulde forholde sig saaledes, men at det derimod var de til enhver Tid tilstedeværende Fæstere, som vare Medeiere af Fæstegodsset, og, dersom denne Opfattelse var rigtig, vilde der heller ikke være Spørgsmaal om Anvendelsen af § 82, der vilde da her kun være Tale om Reglerne for et Sameies Oplosning. Imidlertid har jo idetmindste Forslagsstilleren af det Forslag, der foreligger, paa det Bestemteste fralagt sig, at det var fra denne Opfattelse, hans Forslag gik ud, og jeg skal derfor heller ikke dvæle længere derved. Naar man imidlertid forkaster disse Opfattelser, kommer man jo lige ind paa § 82 i Grundloven. Der er altsaa Spørgsmaal om at tilpligte til Afstaaelse af Eiendomsret, og der fremtræder altsaa en bestemt Fordring om de to Betingelser, som ere føjede til i Grundloven, nemlig, at Almeenvellet skal kræve det, og at der bydes fuld Erstatning derfor. Dette er nu forsaavidt Udtryk, der ere bestemte nok, saa bestemte, som man ialfald kunde finde dem dengang, og jeg erindrer meget tydelig — jeg havde den Ære i sin Tid at være Ordfører for den Deel af Grundloven, som indeholdt denne Paragraph — at man søgte at faae Udtrykkene saa bestemte som muligt. Dette forhin-

drer jo imidlertid ikke, at der meget ofte, og jevnlig under ganske almindelige Forhold, vil opstaae og har vrist sig megen Tvivl om, hvorvidt Betingelserne maatte være tilstede. Det er ikke saa let en Sag at afgjøre, om virkelig Almeenvellet kræver Noget. Man behøver blot at see hen til det hyppig forekomne Tilfælde ved Anlæg af Jernbaner for at indsee, hvor vanskeligt det i modende Tilfælde er at afgjøre, om her virkelig er Betingelser tilstede, som kunne begrunde Paastand om, at Almeenvellet kræver Anvendelsen af Bestemmelsen, og selv med Hensyn til Spørgsmaalet om fuldstændig Erstatning, er der jo ogsaa, hvad vi tilstrækkelig kjende, meget hyppig Tvivl i saa Henseende. Men alt dette er jo for Intet at agte mod Spørgsmaalet, som det nu foreligger med Hensyn til den Sag, hvormed her er Tale. Jeg skal sikkert ikke falde paa at fordybe mig i Fæstelovgivningens historiske Charakter og Bestaaelse; et Par Talere idag have jo forresten allerede ydet nogle Bidrag dertil, men det vilde blive altfor udførligt og derhos unødvendigt at gjøre det. Men, hvad jeg troer, man med fuldkommen Sikkerhed og uden at frygte for nogen Modsigelse kan slaae fast, det er, at hele Fæstelovgivningen, saaledes som den historisk har været udviklet her i Landet i over 100 Aar, har opfattet det, vi nu have kaldt Almeenvellet, saaledes, at det afgjørende og bestemmende Hensyn derved var Hensyn til Bøndernes materielle og aandelige Udvikling, Hensynet til Bønderstandens Subsistens og tidsvarende Udvikling. Dette er, troer jeg, uimodsigeligt, og det har da ogsaa ganske uimodsigeligt havt til Følge, at Fæstelovgivningen i hele dette Tidsrum — og det haade under det absolute Gnevoldsheeredsomme og under den constitutionelle Lovgivningsmyndighed — er bleven udøvet saaledes, at der ikke kunde være Tale om noget Eignende i andre Livsforhold. Den Maade, hvorpaa denne Lovgivning er bleven udøvet, maatte tværtimod betragtes som den meest fremtrædende Krænkelse af de Regler og Forskrifter, der iøvrigt gjælde i det borgerlige Liv, eller — for at udtrykke det med andre Ord, som netop føre hen til den anden Betingelse, som omtales i